

Posudek oponenta na práci Michala Sniehotty *Příčiny občanských válek v subsaharské Africe*

Kolega Sniehotta napsal neobyčejně ambiciózní práci. Sledovat příčiny občanských válek v Africe představuje vzhledem ke složitosti problematiky i míře diferencí v odborné literatuře úkol, na němž lze velmi snadno pohořet. To se autorovi hodnocené práce nestalo. Předložil text, kterému se navzdory všem problémům – budiž řečeno hned na úvod – představuje nadprůměrnou práci. Autor nás provede bohatou literaturou k aktuální debatě, zda je příčinou občanských válek koloniální minulost, přítomnost cenných surovinových zdrojů, nízký ekonomický výkon nebo mezietnické rivality. Nepřináší ale pouze kultivovaného průvodce. Formuluje rovněž na základě dialogu s literaturou jisté kauzální hypotézy a pokouší se je testovat.

Práce má tři části – v první autor vymezuje pojmový aparát, s nímž pracuje, zejména pak prezentuje debaty o vymezení pojmu občanská válka. Následuje rozsáhlé shrnutí nedávných odborných debat o příčinách občanských válek. Autor zde prokazuje suverénní zvládnutí nemalého množství literatury, je schopen ji přehledně a kultivovaně shrnout. Nicméně, již zde je dle názoru oponenta možná výtká, týkající se struktury práce: právě zde možná mohl autor v návaznosti na diskutovanou literaturu formulovat a odůvodnit hypotézy, které následně testuje. Ty jsou (po své stručné formulaci v úvodu) diskutovány až v závěrečné části, kde jsou už rovnou také testovány. To závěrečnou kapitolu dle názoru oponenta značně přetěžuje, jednotlivé hypotézy jsou diskutované dost zhuštěně. Autor pak naopak nedostává v závěrečné diskusi dostatečně do hry některé pozoruhodné poznámky uvedené výše, v diskusi literatury (např. důvod, proč v bývalých francouzských koloniích je méně konfliktů než jinde, řekne až takřka mezi řečí ještě před tím, než testuje a diskutuje hypotézu, že jich je více než jinde).

Jestliže zde se jedná pouze o strukturu práce, podstatnější námitku lze adresovat samotnému testování hypotéz. Není totiž zcela jasné, zda si je autor sám vědom, co přesně jím testované hypotézy (ne)dokládají. Jakkoli je v jeho práci velmi podrobně analyzována literatura věnující se občanským válkám a jejich příčinám, autor neproblematizuje a nediskutuje samotný pojem příčinnosti. Hypotézy pak testuje korelací, slovy práce: *„Je-li počet zaznamenaných občanských válek v kategorii předpokládaných hypotézou podstatně vyšší než v ostatních skupinách u dané proměnné, považuji hypotézu za potvrzenou. V opačném případě je předpoklad vyvrácen“* (s. 44). Jakkoli zní tento přímočarý typ vymezení intuitivně velmi přesvědčivě, je z celé řady důvodů problematický. Může pouhá korelace přesvědčivě potvrdit nebo vyvrátit kauzální vztah? I v základních učebnicích sociologie se objevuje pojem falešná korelace, který poukazuje k souběžnému výskytu dvou jevů, které mají společnou, z hlediska zadání výzkumu „neviditelnou“ příčinu. I základní autor teorií mezinárodních vztahů Kenneth Waltz pracuje, jako mnozí jiní, s dvěma možnými formami příčin války: umožňujícími a účinnými. Jakkoli jeho teorie s anarchickou strukturou jako umožňující příčinou platí pro vysvětlení mezistátních válek, je toto odlišení podob příčinnosti dle názoru oponenta snadno přenosné a brání tomu jednotlivé typy příčinnosti směšovat, či případně některé druhy příčin nevidět.

Je ovšem třeba říct, že autor výsledky svého testování hypotéz příliš nepřeceňuje. Dobrá znalost odborné literatury jej brání před tím, aby z nich vyvozoval příliš silné závěry o příčinnosti. Např. v případě korelace nízkého HDP a incidence občanských válek uznává *„Trend se sice zdá být jednoznačným, přesto nelze tento závěr přeceňovat. Nelze totiž spolehlivě prokázat, že vnitrostátní konflikty propukaly právě kvůli nízké úrovni příjmů a případné chudobě. Ukazatel výše HDP na hlavu může totiž pouze zastupovat, být důsledkem,*

(sic) působení jiných faktorů, které jsou skutečnou příčinou občanských válek“ (s. 52). Problematičnost konstatovaná pro korelaci výše HDP a vznik občanské války platí a je zohledněna i pro jiné v práci zjištěné nebo naopak nezjištěné korelace. Orientace v literatuře nicméně autorovi umožňuje zařazovat odpovědi na poněkud problematicky konstruované otázky do vhodného rámce. Vysledované korelace jsou tak diskutovány velmi uvážlivě.

Výsledkem je práce, která je vysoce nadprůměrná a u níž není pochyb, že by měla být hodnocena známkou *výborně*.

V Praze
6. 9. 2011

Ondřej Slačálek